

■ Sinikka Rovannerä

■ Vesa Luhta

■ Ville Hallikainen

■ Mikko Hyppönen

■ Seija Tuulentie

Sinikka Rovannerä, Vesa Luhta, Ville Hallikainen,
Mikko Hyppönen ja Seija Tuulentie

Matkailijoiden näkemyksiä Inarin metsä- ja maankäyttökysymyksistä

Rovannerä, S., Luhta, V., Hallikainen, V., Hyppönen, M. & Tuulentie, S. 2010. Matkailijoiden näkemyksiä Inarin metsä- ja maankäyttökysymyksistä. Metsätieteen aikakauskirja 4/2010: 383–397.

Mielikuvat matkakohteesta vaikuttavat matkailijoiden kohteentalentapäättöksiin. Ennestään tiedetään, että Lapissa luonto on erittäin tärkeä matkakohteen valintaan vaikuttava vetovoimatekijä. Tässä tutkimuksessa haastateltiin Inarissa eri vuodenaikoina käyneitä matkailijoita ja kysyttiin heidän näkemyksiään matkakohteen valintaan vaikuttavista tekijöistä, myös metsä- ja maankäyttökiistoista. Aineisto koostui avoimista teemahaastatteluista, jotka analysoitiin kvalitatiivisen sisällönanalyysin avulla. Haastatteluihin liittyi strukturoitu kysely, jonka aineisto analysoitiin kvantitatiivisesti.

Tulokset osoittavat, että erämaa ja rauhallinen luonnonympäristö ovat vahvoja vetovoimatekijöitä. Alueen luonnon monipuolisuus korostui matkailijoiden mielipiteissä. Peruselinkeinoihin, kuten poronhoitoon ja metsätalouteen suhtauduttiin kohtalaisen myönteisesti, joskin nykymuotoinen poronhoito ja intensiivinen metsätalous kohtasi myös arvostelua. Metsän- ja maankäyttöön liittyvistä kysymyksistä matkailijoilla ei ole paljonta tietoa, eivätkä ne vaikuta vahvasti kohdevalintaan. Kuitenkin jako luontosuuntautuneisiin ja toimintasuuntautuneisiin matkailijoihin paljastaa, että luontosuuntautuneet ovat kriittisempiä intensiivistä luonnonkäyttöä ja nykymuotoista poronhoitoa kohtaan kuin toimintasuuntautuneet. Lisäksi luontosuuntautuneet pitivät metsä- ja maankäyttöasioita valintojensa kannalta tärkeämpinä kuin toimintasuuntautuneet. Tulokset viittaavat siihen, että intensiivinenkin luonnonkäyttö ei oleellisesti vähentäisi matkailua, mutta matkailijatyypin osuudet todennäköisesti muuttuisivat.

Asiasanat: elinkeino, luonto, luonnonsuojelu, maankäyttö, matkailija, matkailu, metsä, metsäkiista, metsänkäyttö, metsätalous, poronhoito

Yhteystiedot: Metsäntutkimuslaitos, Rovaniemen toimipaikka, PL 16, 96300 Rovaniemi

Sähköposti: mikko.hypponen@metla.fi

Hyväksytty: 27.8.2010

Saatavissa: <http://www.metla.fi/aikakauskirja/full/ff10/ff104383.pdf>

I Johdanto

Matkailijat liittyvät matkakohteisiinsa monenlaisia merkityksiä. Yhdelle matkailijalle Pohjois-Lapissa sijaitseva Inarin kunta tuo mieleen kaukana hälystä olevan erämaan ja hiljaisuuden, kun taas toiselle se saattaa merkitä hyviä laskettelurinteitä, moottorikelkkailua ja toimivia palveluita. Joillekin se merkitsee kaikkea tätä. Poron kohtaaminen Inarissa voi tuottaa luontoelämyksen, mutta se voi myös toimia ennen kaikkea merkinä perinteisestä elinkeinosta ja paikalliskulttuurista. Ihmiset mieltävät itselleen outoja paikkoja niiden herättämien mielikuvien kautta. Mielikuvat puolestaan syntyvät vaikkapa taiteen, median tai mainonnan kautta. Paikat eivät ole pelkkiä pisteitä kartalla, vaan ne määräytyvät kulttuurisesti ja sisältävät eri merkityksiä eri ihmisille (ks. Relph 1986). Siten Lapin matkailualueetkin ovat paikkoja, joihin monilla liittyy voimakkaita henkilökohtaisia muistoja. Matkailualueen merkitys matkailijalle itselleen riippuu paljon syystä, jonka vuoksi hän on alueelle matkustanut ja toiminnasta, jonka kautta hän kohtaa alueen.

Matkailualue voi erottua muista esimerkiksi luonnonoloihin, historiaan tai kulttuuriin liittyvillä tekijöillä (Paasi 1996). Matkailualueen erityispiirteistä koostuvat myös vetovoimatekijät, jotka lähtöalueiden työntövoimatekijöiden kanssa saavat matkailijat tulemaan matkakohteeseen. Vetovoimatekijät voivat liittyä edellä mainittujen lisäksi harrastusmahdollisuuksiin ja muihin tekijöihin (Aho 1994). Inarin alueesta tekee erityisen sen sijainti pohjoisessa Lapissa: esimerkiksi porotalous, saamelaisuus ja pohjoiset mäntyvaltaiset metsät ovat piirteitä, jotka erottavat sen suurimmasta osasta muuta Suomea, ja myös Tunturi-Lappia, ja tekevät siitä erityisen niin matkailun kuin muun elinkeinoelämän kannalta. Myös alueen tunturit, suot ja vesistöt kuten Inarijärvi, ovat vetovoimaisia luonnonelementtejä. Kunta sijaitsee syrjässä talouden keskuksista, mutta sitä ei voi kuitenkaan luokitella perinteiseksi maaseuduksi. Kasvimaantieteellisesti Inarin havumetsäalueet kuuluvat Metsä-Lappiin (Sandström ym. 2000). Inarin kunta kuuluu kokonaisuudessaan saamelaisalueeseen ja hallinnollisesti Pohjois-Lapin seutukuntaan. Luonnonolojensa vuoksi kuntaa pidetään yhtenä vetovoimaisimmista alueista Suomessa (Leinonen ym. 2007).

Inarissa merkittävimpiä luonnon hyödyntämiseen perustuvia elinkeinoja ja käyttömuotoja ovat matkailu, poronhoito, metsätalous ja luonnonsuojelu sekä keräily ja metsästys (Hallikainen ym. 2008). Matkailu on alueen merkittävin tulonlähde ja työllistäjä ja voimakkaimmin kasvava elinkeino (Vatanen ym. 2006).

Matkailijoiden valintoihin vaikuttaa moni asia, mutta yhtenä tärkeänä tekijänä on mielikuva matkakohteesta. Matkakohteiden imagon (Tourism destination image, TDI) tutkimus onkin yksi keskeinen matkailututkimuksen suuntaus. Mielikuvien, asenteiden ja arvostusten tutkiminen on vaikeaa, koska ne eivät ole materiaalisia eivätkä yhden tieteenalan piiriin kuuluvia. Yleistä on kuitenkin erottaa tiedollinen ja affektiivinen, tunteisiin perustuva, ulottuvuus matkailumielikuvien muodostumisessa (ks. esim. Yilmaz ym. 2009). Joka tapauksessa matkailussa mielikuvat ovat merkityksellisempiä kuin monella muulla alalla, koska ne olennaiselta osin saavat kulluttajat toimimaan tai olemaan toimimatta (Gallarza ym. 2002). Kohteen imago ratkaisee matkailijan valinnan tietyn kohteen hyväksi etenkin siinä tapauksessa, että vaihtoehtoisten kohteiden hinnat ovat vertailukelpoisia (O’Leary ja Deegan 2002).

Siinä missä imago on yksi merkittävimpiä matkailututkimuksen kohteita, maankäyttöratkaisujen vaikutusta matkailualueesta muodostettaviin mielikuviin on tutkittu hyvin vähän. Matkailijan ja paikallisen luontosuhteen eron voi teoreettisesti katsoa liittyvän maa – maisema -erotteluun, jossa maa (land) nähdään perittävänä ja omistettavana työn paikkana, kun taas maisema (landscape) on virkistykseen ja matkailun aluetta ja näin ollen yhteistä resurssia. Tässä jaottelussa myös toiminnallisuus ja tekeminen liittyvät maa-ulottuvuuteen ja visuaalisuus ja ulkonäkö maisema-ulottuvuuteen (Milton 1993, Macnaghten ja Urry 2000.) Tältä pohjalta voisi olettaa, että matkailijat suosivat luontoa sellaisenaan säilyttäviä toimintatapoja ja suhtautuvat luontoa muuttaviin maankäyttömuotoihin kriittisesti – tai eivät ole kiinnostuneet muista alueen luonnonkäyttömuodoista kuin niistä, jotka suoraan näkyvät ja vaikuttavat matkailijoiden käyttämiin alueisiin (Daugstad 2008). Maiseman kokeminen on kuitenkin erilaista eri tavoin luonnossa liikkuvilla matkailijoilla: toiset suosivat hiljaisuutta, kun taas toisille esimerkiksi vauhdikas kelkkailu luo puitteet maiseman kokemiseen.

Luonnon käytön ja siihen liittyvien konfliktien vaikutusta matkailijoiden mielikuviin matkailualueista ei ole juurikaan tutkittu. Tutkimus on keskittynyt lähinnä terrorismiin ja muihin poliittisiin ja turvallisuuteen liittyviin kysymyksiin (esim. Gartner ja Shen 1992, Neumayer 2004, Arāna ja Leon 2008). Kuitenkin Inarin metsäkiistan kaltaisissa konflikteissa osapuolina ovat kaikki alueen käyttäjät, ja konfliktin ymmärtäminen vaatii koko sosiaalisen kontekstin huomioonottamista (Daniels ja Walker 2001). Ympäristökonfliktit syntyvät yleensä erilaisten maankäyttöön liittyvien tavoitteitten yhteensovittamattomuudesta. Nämä puolestaan voivat johtua faktoihin, arvoihin, henkilöihin, historiaan, kulttuuriin, haluihin ja päätöksentekotapoihin liittyvistä tekijöistä (Daniels ja Walker 2001).

Inarissa on kiistelty metsänhakuista jo kauan (Hallikainen ym. 2008). Vuonna 1991 voimaanastunut erämaalaki ja perustetut suojelualueet eivät ratkaisseet pohjoisten metsien suojelukysymystä (Lehtinen 2002). Lehtisen (2002) mukaan Inarin metsäkiista on haluttu saada näyttämään paikallisen väestön ja ulkopuolisten luonnonsuojelijoiden mustavalkoisena vastakkainasetteluna. Matkailijoiden oikeus kohdealueiden luonnon käyttöön voidaan kyseenalaistaa asettamalla heidät toisarvoisiksi ja ulkopuolisiksi käyttäjiksi paikallisesta näkökulmasta (Meriruoho 2006). Lapin luonnonkäytön kiistoissa ei kuitenkaan välttämättä ole kyse luonnon suojelukäytön ja talouskäytön välisestä ristiriidasta, vaan erilaisten Lapin kehittämisenäkökulmien yhtentörmämisestä (Valkonen 2002, 2003). Lapin luonto on nähty myös eräänlaisena mentaalisenä resurssina, sillä jo pelkän tietoisuuden luonnon hyödyntämismahdollisuudesta on katsottu palvelevan lappilaisten tulevaisuudenuskoa (Valkonen 2002).

Metsäluontoon perustuva matkailu ja sen kehittäminen koettiin pahimmillaan taloudellisen kasvun jarruna (Saarinen 2000). Metsätalous, joka joitakin vuosikymmeniä sitten oli tärkein teollisuudenala Lapin maaseudulla, ei kuitenkaan enää ole yhtä tärkeä alueen muihin elinkeinoihin verrattuna: se työllistää yhä vähemmän, luonnonsuojelijat kyseenalaistavat sen merkitystä, ja muut alat kuten matkailu ja poronhoito puhuvat vahvemman äänellä (Suopajarvi 2007). Metsätaloutta on pidetty poliittisessa keskustelussa Lapin luonnon ensisijaisena käyttömuotona ja toimeentulon perustana. Luonnonsuojelua pidet-

tiin pelkkänä uhkana talouselämälle aina 1990-luvulle asti, jolloin havahduttiin huomaamaan, että asetelma metsätalouden, matkailun, poronhoidon ja luonnonsuojelun välillä on paljon monimutkaisempi (Valkonen 2002). On myös muistettava, että metsiemme käytöstä päättävät yhä enemmän myös muut kuin suomalaiset (Lehtinen 2002).

Tämän tutkimuksen tavoitteena on ensisijaisesti selvittää, 1) mikä on alueella tietyssä aikana matkailijoiden mielikuva Inarista matkakohteena ja 2) millaiset käsitykset heillä on alueen elinkeinoista, luonnonkäytöstä ja luonnonkäyttökiistoista. Lisäksi selvitettiin 3) heidän perusteitaan valita juuri Inari matkansa kohteeksi, 4) heidän käsitystään siitä, vaikuttaako luonnonkäyttökiista, erityisesti metsäkiista, Inarin maineeseen, 5) tuntevatko matkailijat metsäkiistojen syytä, 6) kuinka he suhtautuvat Inarin luonnonkäyttöön ja alueella harjoitettaviin virkistyskäyttömuotoihin sekä 7) minkälaisia eroavaisuuksia asenteiden ja mielipiteiden perusteella muodostettujen matkailijatyyppeiden (matkailijatyypologia) välillä on.

Tutkimus on osa vuonna 2004 alkanutta ”Ylä-Lapin metsien kestävä käyttö” -hanketta (www.metla.fi/hanke/3400/info.htm). Hankkeen yhtenä tavoitteena on ollut löytää ja kehittää toimintamalleja, jotka mahdollistaisivat metsään ja luontoon perustuvien elinkeinojen ja käyttömuotojen oikeudenmukaisen, kestävän ja pitkäjänteisen päällekkäisen toiminnan Ylä-Lapissa. Hankkeessa on selvitetty Ylä-Lapin elinkeinoja ja maankäyttömuotoja sekä alueen ihmisten ja toimijoiden suhtautumista elinkeinoihin ja niitä koskevaan päätöksentekoon (Hallikainen ym. 2006, 2008, Tuulentie ja Meriruoho 2008). Lisäksi hankkeessa on tutkittu mm. metsään ja luontoon perustuvien pääelinkeinojen paikallistaloudellisia vaikutuksia Inarissa (Vatanen ym. 2006.)

Tutkijaryhmän työnjako oli seuraava: Vesa Luhta laati alustavan tutkimussuunnitelman, jota työstettiin tutkijaryhmässä. Aineiston keräsivät Sinikka Rovannerä ja Luhta, jotka myös litteroivat haastatteluaineiston ja laativat alustavan käsikirjoitusversion kvalitatiivisen aineiston pohjalta. He laativat myös ensimmäisen version teoriaosasta, jota Seija Tuulentie täydensi. Ville Hallikainen työsti ensimmäisen version kvantitatiivisen analyysin aineistosta, menetelmistä ja tuloksista. Aineiston alkuluokitellussa auttoi Rovannerä. Käsikirjoituksen viimeisen version muokkasivat julkaisukuntoon Hallikainen,

Tuulentie ja Mikko Hyppönen. Hyppönen toimi yhdyshenkilönä toimituksen ja kirjoittajien välillä.

2 Aineisto ja menetelmät

Tutkimuksen toisiaan tukevat aineistot – kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen – kerättiin Inarissa joulukuun 2006 ja lokakuun 2007 välisenä aikana. Matkailijoiden haastatteluja tehtiin yhteensä 50, ja ne nauhoitettiin ja litteroitiin. Kyselylomakkeet täytettiin haastattelujen yhteydessä. Haastattelut kestivät 18–72 minuuttia. Haastattelun teemoja ja kyselylomaketta testattiin ennakkolta.

Haastateltavien joukkoon pyrittiin saamaan erityyppisiä matkailijoita. Otantaa varten haastateltavat jaettiin neljään ryhmään: 1) loma-asunnon omistajat, 2) päiväretkeilijät, 3) eränkävijät sekä 4) moottorikelkkailijat ja laskettelijat. Ryhmät muodostettiin käyttäen apuna Saariselän yleiskaavan ja toiminnallisen kehittämisen suunnitelmaa (Saariselkä 2020), jossa matkailijat on luokiteltu eri ryhmiin yleisyyden perusteella. Haastateltavat valittiin mahdollisimman satunnaisesti tavoitettavissa olevien matkailijoiden joukosta. Otannassa pyrittiin kuitenkin siihen, että otos olisi edustava sekä iän, sukupuolen että ryhmän suhteen. Näiden seikkojen tasapuolisuutta tarkkailtiin aineiston keruun aikana (taulukko 1).

Haastatteluja tehtiin kaikkina vuodenaikoina: talvella hiihto- ja kelkkareittien varsilla ja aktiiviteetti- ja majoituspaikoissa sekä sulan maan aikana vaellusreittien levähdyspaikoilla, kalastuskohteissa ja majoituspaikoissa. Käytettävissä olevan ajan ja resurssien rajoissa kustakin ryhmästä haastateltiin noin kymmentä henkilöä. Matkailijat suhtautuivat haastattelupyyntöihin yleensä myönteisesti, kieltäytymisiä oli vain muutama. Näissä tapauksissa matkailijat vetosivat kiireeseen.

Vastanneet matkailijat edustivat kohtalaisen hyvin kumpaakin sukupuolta ja eri ikäryhmiä. Vastaaajista noin viidesosa asui pääkaupunkiseudulla ja saman verran ulkomailla. Loput heistä asuivat tasaisesti eri puolilla Suomea (taulukko 1). Valtaosa oli lomamatkalla, ja matka kesti muutamasta päivästä viikkoon. Noin puolet matkailijoista majoittui hotelliin, mutta myös mökkimajoitus oli yleistä. Runsas puolet matkailijoista oli vierailut Inarissa aikaisemminkin, ja

noin kolmanneksella oli sidoksia alueeseen omistuksen, sukulaisten tai tuttavien kautta (taulukko 1).

Haastatteluteemoja olivat: 1) mielikuvat ja kokemukset Inarista, 2) metsäkiistan vaikutukset matkakohteen valintaan, 3) Inarin elinkeinot sekä metsä- ja maankäyttökysymykset ja 4) alueen matkailun kehityssuunnat. Haastattelua täydennettiin strukturoidulla kyselyllä, jossa kysyttiin demografisten tietojen lisäksi: 1) henkilön aikaisempien matkojen määrää alueelle, hänen sidoksiaan alueeseen ja majoittautumistaan matkan aikana, 2) alueella vallitsevan metsäkonfliktin vaikutusta hänen matkakohteensa valintaan (vaikuttaa varmasti, mahdollisesti tai ei vaikuta), 3) hänen asenteitaan alueen luonnonkäyttöä kohtaan (21 kysymyksen patteristo, skaala erittäin myönteinen – erittäin kielteinen ja en osaa sanoa) ja 4) hänen käsityksiään alueelle soveltuvista luonnon virkistyskäyttömuodoista. Tarkasteluun otettiin niiden 10 käyttömuodon patteristo 31 käyttömuodosta, joissa oli vaihtelua. Vaihtoehdot olivat: hyväksyy, hyväksyy varauksin, ei hyväksy).

Kvalitatiivisen tutkimuksen menetelmänä käytettiin sisällönanalyysiä. Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoitus on esimerkiksi kuvata jotain tapahtumaa tai ilmiötä, ymmärtää tiettyä toimintaa tai antaa teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle (Hämäläinen 1987, Tuomi ja Sarajärvi 2002, Eskola ja Suoranta 2003). Tutkimuksen tässä osassa aineistona ovat litteroidut haastattelut. Sisällönanalyysillä on pyritty saamaan tutkittavista ilmiöistä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa (Tuomi ja Sarajärvi 2002). Teemahaastattelujen analyysin apuna käytettiin NVivo-tietokoneohjelmaa. Vastaukset purettiin teemoittain ja niistä muodostettiin matriiseja, joissa vastaukset luokiteltiin eri kategorioihin. Tämän jälkeen suoritettiin abstrahointi, jossa yhdistettiin samansisältöiset kategoriat (Hämäläinen 1987). Esimerkiksi Inarin erityispiirteitä koskevista vastauksista yhdistettiin luontoa koskevat lausumat omakseen ja saamelaisuutta koskevat omakseen.

Kvantitatiivisen tutkimuksen näkökulmasta aineisto on varsin pieni. Se kerättiin täydentämään ja monipuolistamaan kvalitatiivisen analyysin tuloksia. Koska otanta tehtiin ennen muuta kvalitatiivisen analyysin tarpeista lähtien, kvantitatiivisen analyysin tulokset kuvaavat ainoastaan kerättyä aineistoa. Kyseessä on siten tapaustutkimus, joka tuottaa yhden näkymän Inarin alueella tietynä ai-

Taulukko I. Haastateltujen kuvaus.

Muuttuja	Luokitus	Kpl	%
Haastateltujen ryhmittely	Loma-asunnon omistaja	7	14
	Päiväretkeilijä	19	38
	Eränkävijä	13	26
	Motorisoitu retkeilijä	11	22
Sukupuoli	Mies	27	54
	Nainen	23	46
Ikä, vuotta	Alle 34	7	14
	35–44	11	22
	45–54	14	28
	55–64	7	14
	65 tai vanhempi	11	22
Asuinalue	Suomen pääkaupunkiseutu	11	22
	Muu Suomi	30	60
	Ulkomaat	9	18
Matkan tarkoitus	Loma	42	84
	Työ	2	4
	Loma ja työ	6	12
Matkan kesto, vrk	2–3	3	6
	4–7	36	72
	Yli 7	11	22
Majoitusmuoto	Hotelli	23	46
	Oma mökki	8	16
	Vuokramökki	6	12
	Yhtiön mökki	2	4
	Sukulaiset tai tuttavat	5	10
	Muu	6	12
Sidokset alueeseen	Oma mökki	8	16
	Yhtiön mökki	1	2
	Sukulaiset tai tuttavat	9	18
	Ei sidoksia	32	64
Aiemmat matkat Inariin	1–4	15	30
	5 tai enemmän	28	56
	Ei aiempia matkoja	7	14

kana ja tietyissä paikoissa tavattujen matkailijoiden asenteisiin ja käsityksiin. Aineiston tilastollisen käsittelyn tavoitteena ei ole yleistettävien ja harhattomien mallien laadinta, vaan numeeriseen aineistoon sisältyvän informaation tiivistäminen.

Kvantitatiivisessa analyysissä taustamuuttujista sekä mielipide- ja asennemuuttujista laskettiin frekvenssit ja eri vastausvaihtoehtojen osuudet. Frekvenssijakaumien riippuvuuksia tarkasteltiin ristiintaulukoilla. Koska tuloksia ei yleistetä laajemmin, ei taulukoissa

esiintyvien erojen merkitsevyyttä testattu, vaan jakaumat esitettiin vain ko. aineistoa koskien.

Alueen luonnonkäyttöön liittyviä asenteita selvittävän kysymyspatteriston informaatiota tiivistettiin muodostamalla keskenään korreloivista ja loogisesti toisiinsa yhteydessä olevista muuttujista summamuuttujia (pistesummien keskiarvo). Faktorianalyysia käytettiin yhdessä korrelaatioiden ja Cronbachin alfa -arvojen kanssa muuttujien keskinäisten riippuvuuksien selvittämisessä. Cronbachin

alfa kuvaa mittareiden skaalojen yhtenevyyttä (esim. Metsämuuronen 2005). Faktorianalyysissä käytettiin maximum likelihood -faktorointia ja Varimax-rotatointia. Faktorien määrän riittävyttä tarkasteltiin χ^2 -testisuureen avulla. Summa- ja yhdistelmämuuttujien arvoja pidettiin riittävän normaalisti jakautuneina jatkoanalyysijä varten. Faktorianalyysiin ei otettu luonnonkäyttöasenteita selvittävästä kysymyspatterista kaikkia muuttujia (poistettiin suhtautuminen autiotupiin ja paikallisten vapaaseen metsästysoikeuteen sekä suhtautuminen luonnonsuojeluun liittyvään jokamiehenoikeuksien rajoittamiseen), koska ne eivät latautuneet selvästi millekään faktorille heikentäen oleellisesti faktori-mallin sopivuutta aineistoon. Lisäksi kysymyspatterista poistettiin kaksi tiehankkeita koskevaa asennekysymystä (Kutturan ja Paatsjoen tie), koska niissä oli runsaasti ”en osaa sanoa” -vastauksia.

Kaikkiaan otoskoon vaikutus faktori- tai pääkomponenttianalyysin tulokseen ja pienin hyväksyttävä otoskoko ovat monimutkaisia ja myös kiistanalaisia asioita, joihin vaikuttavat mm. kommunaliteettien arvojen suuruus, havaintojen ja muuttujien määrän suhde sekä faktorien tai pääkomponenttien määrä (esim. Barrett ja Kline 1981, Osborne ja Costello 2005, Zao 2009). Kysymys on myös siitä, kuinka yleistettävään ja toistettavaan tulokseen tai harhattomaan faktorirakenteeseen pyritään. Tässä tutkimuksessa eksploratiivisen faktorianalyysin tavoitteena oli ainoastaan tuottaa alustava ehdotus summamuuttujien rakentamiseksi. Summamuuttujien tuli olla loogisesti rakentuvia. Muuttujia rakennettaessa tarkasteltiin myös Cronbachin alfan muutosta poistettaessa yksittäinen muuttuja summamuuttujan rakentamiseen ehdolla olevista muuttujista.

Jatkoanalyysinä vastanneet ryhmiteltiin kahteen ryhmään luonnonkäyttöasenteita kuvaavien summamuuttujien perusteella (K-Means Clustering, esim. Wilkinson ym. 2007). Ryhmien määräksi valittiin kaksi olettaen, että vastaajat voidaan karkeasti jakaa luontosuuntautuneisiin ihmisiin sekä niihin, joille luonto on lähinnä harrastusten toimintaympäristö. Ryhmiin kuuluvia kutsutaan tässä luonto- ja toimintasuuntautuneiksi matkailijoiksi. Ryhmittelyanalyysillä muodostettujen ryhmien välisiä luonnonkäytön summamuuttujien keskiarvoissa olevia eroja testattiin riippumattomien otosten t-testillä. Korostettakoon, että suuremmalla ja tulosten yleis-

tämistä tavoittelevalla aineistolla voidaan ehkä saada K-means-ryhmittelyllä useita muitakin ryhmytyksiä kuin edellä esitetyt, mutta kaksiluokkainen jaottelu on tässä tapaustutkimusaineistossa perusteltu, eikä kokeiltu ryhmien lisääminen lisännyt informaatiota. Kaikki analyysit tehtiin R-tilasto-ohjelmistolla (R Development Core Team 2009).

3 Tulokset

3.1 Yleinen mielikuva Inarista

Laadullisen aineiston perusteella vastaajat pitivät Inarin aluetta rauhallisena ja monipuolisena varttuneemman väen matkailualueena. Tältä osin tutkimus vahvistaa Saariselkä 2020 (2003) kehittämissuunnitelman näkemystä, jonka mukaan Saariselän matkailukeskuksen asiakaskunta koostuu aktiivisista luonnossa liikkujista ja liikunnasta kiinnostuneista varttuneista matkailijoista. Inarin alueeseen liitettäviä mielikuvia ovat tunturit ja erämaisuuus, kauniit metsät ja jokilaaksot sekä Inarjärvi. Positiivisina asioina haastateltavat mainitsivat alueen toimivat palvelut, mielenkiintoisen saamelaiskulttuurin ja ystävälliset ihmiset. Kielteinen imago liittyi liialliseen turismiin eli ruuhkaisuuteen ja motorisoituihin aktiviteetteihin sekä alueen kalleuteen ja etäisyyteen.

Useat haastateltavat luettelivat monta eri asiaa, joiden vuoksi he ovat matkustaneet Inariin. Eniten vastauksissa esiintyy luonto. Varsinkin alueen erämaisuuus mainitaan monissa vastauksissa. Myös ruska, järvet, kalastusmahdollisuudet ja hiihtoreitit kiinnostivat matkailijoita. Jotkut perustelivat käyntiään alueella asuvilla sukulaisilla tai tuttavilla. Loma-asunnon omistajilla omistussuhde oli luonnollisesti tärkeä alueella vierailemisen syy.

Haastateltavat kokivat Inarin aitona Lapin alueena sen pohjoisen sijainnin vuoksi. Kauniin ja vaihtelevan luonnon lisäksi vahvuuksina mainittiin Inarjärvi, vapaat joet sekä alueen erämaisuuus. Myös kultamaat olivat vastaajien mielestä alueelle erityinen piirre. Erityisesti Saariselän vahvuutena pidettiin erinomaisia mahdollisuuksia murtomaahiihtoon. Ulkomaalaiset korostivat poroja, avaruutta, erämaisuuutta ja hiljaisuutta. Myös ihmisten vähyys, revontulet, keskiyön aurinko, talvi ja joulupukki

esiintyivät vastauksissa. Ulkomaalaistenkin mielestä alueen hiihtomahdollisuudet ovat hyvät.

Eri vuodenaikojen elementit kuten lumi, ruska ja keskiyön aurinko koettiin tärkeinä. Alueen puhdasta ilmaa ja vettä arvostettiin. Maastossa patikoimisen ja erävaelluksen lisäksi kalastusta, marjastamista ja sienestämistä pidettiin tärkeinä. Alueen latuverkosto sai erittäin paljon myönteistä palautetta.

Erävaellukset olleet nuo parhaat kokemukset, jotka on syvästi mua lähentäneet tänne. Sitten tuo luonto kanssa, ja miksei myös tämmöinen taloudellinen näkemys, marjoja on tullut kerättyä, mä tykkään niistä, ja sieniä (H11, mies 75 v, loma-asunnon omistaja).

Saariselän matkailukeskukseen kohdistettiin kritiikkiä sen kaupunkimaisuuden ja turismin runsauden vuoksi. Runsas alkoholin käyttö alueella sai jonkin verran negatiivisia mainintoja. Matkailijoita häiritsivät myös haastatteluhetkellä meneillään olevat keskuksen katutyöt. Palvelutarjontaa sai suurimmaksi osaksi kiitosta. Muutama kommentti tuli palvelun tyytyväisyydestä ja hitaudesta. Lapsille kaivattiin enemmän ohjattua ohjelmaa.

3.2 Suhtautuminen alueen perinteisiin elinkeinoihin ja luonnonsuojeluun

Haastatellut suhtautuivat alueen perinteisiin elinkeinoihin kuten poronhoitoon ja metsätalouteen laajalti myönteisesti. Myönteistä suhtautumista poronhoitoon perusteltiin yleensä elinkeinon säilymisellä ja porojen tuottamalla elämyksillä. Porojen merkitys matkailijoille tuli esiin miltei kaikkien ulkomaalaisten vastauksissa. Poroelinkeinosta ammattina ei oltu kuitenkaan kovin hyvin perillä.

We like that very much when we see them in the wood. We didn't know before that the animals running here around are private animals. We like that they can run and go outside and live like free animals (H33, mies 41 v, päiväretkeilijä, Belgia).

Poronhoidon kannalta välttämättömiin poroaitoihin ja motorisoituihin poronhoitotöihin ei suhtauduttu yhtä myönteisesti.

Huomattava osa vastanneista, noin neljä kymmenestä, suhtautui myönteisesti metsätalouteen ja nykyiseen metsäautotieverkostoon, vaikkakin vajaa viidennes suhtautui niihin kielteisesti. Rajoituksia metsätaloudessa haluttiin erityisesti voimakkaisiin metsänkäsittelymenetelmiin ja vanhojen metsien hakuksiin. Osa kieltäisi hakkuut niissä kokonaan. Ääripäät vastaajista joko lopettaisivat metsätalouden toiminnan kokonaan kotitarvekäyttöä lukuun ottamatta, tai hyväksyisivät nykyisen metsätalouden ilman erityisiä rajoituksia lähinnä työllisyysyihin vedoten.

Musta metsätalouden suhteen pitäisi olla täällä äärimmäisen pidättäytyväinen, koska ei niitä metsiä täällä hirveän paljon ole. Kyllä se niin marginaalitaloutta on, että mä näkisin että pitäisi kyllä niin kuin hyvin rajatusti ja maltillisesti, nimenomaan tämä erämaisuus säilyttäen, hoitaa (H13, mies 48 v, eränkävijä).

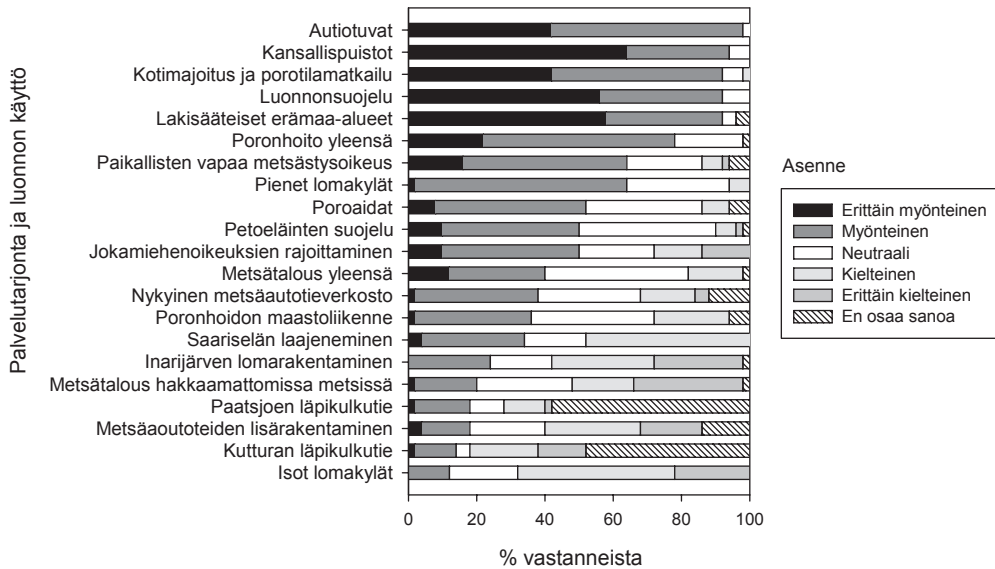
Se on ihan ok, jos ei ihan kauheita hakkuualueita tuota että järkyttyy. Ihan hyvä (H21, nainen 29 v, päiväretkeilijä).

Haastatellut matkailijat suhtautuivat hyvin myönteisesti Ylä-Lapin luonnonsuojeluun sekä suojeluun varattuihin alueisiin perinteisine rakenteineen. Mikäli luonnonsuojelun vuoksi jokamiehenoikeuksia on rajoitettava, siihen suhtauduttiin pääosin myönteisesti tai neutraalisti. Hyvin samalla tavoin suhtauduttiin myös petoeläinten suojeluun (kuva 1).

Teemahaastattelut osoittavat, että jokseenkin kaikki vastaajat suhtautuivat luonnonsuojeluun myönteisesti. Osalla perusteena oli, että suojelualueet ovat tärkeitä ihmisille, matkailulle ja aluetaloudelle, kun taas osa painotti luonnon itseisarvoa eli alueiden tärkeyttä luonnolle ja eläimille. Teemahaastattelussa todettiin muun muassa seuraavaa:

Nykymaailman ihmisten suuri eettinen velvollisuus on suojella ja varjella luontoa, alkuperäisluontoa kaikkein eniten (H39, nainen 65 v, eränkävijä).

Kun kysyit alussa että minkä takia tullaan niin tää luonto on tärkeä. Jos se luonto muuttuu hirveesti siitä niin ku olemukseltaan ja ulkonäöltään, niin ne varmaan tulee muuttamaan sitten halukkuut-

Kuva 1. Haastateltujen suhtautuminen eräisiin alueen luonnonkäyttöön liittyviin asioihin.

ta tulla tänne (H55, nainen 56 v, loma-asunnon omistaja).

Lisäsuojelua kaivattiin eniten vanhoihin metsiin tai metsäalueisiin yleensä. Virtavesien, järvien tai vesimaiseman lisäsuojelu katsottiin toiseksi tärkeimmäksi lisäsuojelun kohteeksi. Suojelutason nostoa toivovat halusivat lisäksi muun muassa tunturien ja kasvien lisäsuojelua. Yksittäisistä maantieteellisistä paikoista mainittiin vain Inarijärven itäpuoli. Luonnonsuojeluun varauksellisemmin suhtautuneet eivät pitäneet suojelun tuomista käytön rajoituksista tai sitten suojelua pidettiin joissain tapauksissa yliampuvana.

3.3 Näkemykset matkailusta ja sen kehittämisestä

Matkailijoiden majoittamisessa pieniä lomakylä ja kotimajoitusta pidettiin yleisesti hyvinä vaihtoehtoina. Sitä vastoin vain noin kolmannes suhtautui myönteisesti Saariselän matkailukeskuksen laajentamiseen ja Inarijärven rantojen mökkirakentamiseen (kuva 1). Saariselän laajentamiseen myönteisesti suhtautuneet perustelivat mielipidettään usein sillä, että laajempi matkailukeskus takaa paremmat pal-

velut. Haastatellut pitivät myös Inarin alueen luonnon kannalta parempana sitä, että matkailu keskittyi yhteen laajempaan alueeseen kuin että alueella olisi useita pienempiä keskuksia. Hyvänä pidettiin myös Saariselän matkailurakentamisen vaikutuksia paikalliseen työllisyyteen.

Positiivisia, ehdottomasti. Minusta se [Saariselkä] on Lapin matkailukeskuksista ylivoimaisesti parhaiten suunniteltu. Se on tiivis, sen palvelurakenne on hyvä, se on parhaiten niin ku läpivuotinen keskus näistä matkailukeskuksista (H15, mies 44 v, loma-asunnon omistaja).

Kielteisesti rakentamiseen suhtautuneet pitivät Saariselkää osin jo nyt rauhattomana paikkana. Hotellien ja mökkien lukumäärää pidettiin liian suurena. Arvostelua sai myös alueen arkkitehtuuri. Alueen ajateltiin laajentuessaan menettävän erityispiirteitään ja muuttuvan matkailijoiden lähtöpaikkojen kaltaiseksi. Erään haastateltavan mukaan Saariselän laajeneminen aiheuttaisi alueen muuttumisen massaturismikohteeksi:

Negative feelings. It seems that it's a pity and we are thinking about changing, it's sometimes we

talk about Saariselkä is Mallorca of the North. That's a pity (H23, nainen 70 v, laskettelija/moottorikelkkailija, Saksa).

Kielteisesti mökkien rakentamiseen suhtautuneiden mukaan alue pitäisi rauhoittaa täysin rakentamiselta. Liikarakentamisen pelättiin pilaavan alueen erämaisyyttä ja vähentävän kiinnostusta vierailta Inarijärvellä. Yksityisomistuksessa olevat mökit toisivat rajoituksia alueella liikkumiseen ja kaventaisivat täten jokamiehenoikeuksia.

Mielellään soisi Inarijärven olevan luonnonvaraisena ja kaikkien käytettävissä. Jos tulee yksityisten mökkejä ja yrittäjiä sinne, niin rupeavat kuitenkin rajoittamaan liikkumista (H51, nainen 53 v, päiväretkeilijä).

Moottoriajoneuvoilla luonnossa liikkuminen sopii monien vastaajien mielestä huonosti Ylä-Lapin luontoon. Varsinkin uusimmat moottoroidun liikkumisen muodot, kuten enduro-, mönkijä- ja vesiskootterijat herättivät laajalti vastustusta, 66 % haastatelluista ei hyväksynyt näitä virkistystoimintoja. Moottorikelkkailua pidettiin häiritsevänä varsinkin silloin, kun kelkkareitit sijaitsivat lähellä latuverkostoja tai yöpymispaikkoja. Noin kolmasosa haastatelluista ei hyväksynyt virkistysmoottorikelkkailua. Matkailijat kiinnittivät huomiota myös lisääntyneeseen linja-autoliikenteeseen Saariselän alueella.

Myös uudehkot luonnossaliikkumismuodot kuten huskysafarit sekä maastoratsastus ja -pyöräily eivät ainakaan vielä saaneet vastanneiden varauksetonta hyväksyntää, noin 10–15 % ei hyväksynyt näitä toimintoja. Perinteisemmät toiminnot kuten poroajelut, metsästys ja kullanhuuhtonta, olivat huomattavasti hyväksytympiä kuin uudemmat luontovirkistysmuodot

3.4 Suhtautuminen Inarin metsäkiistaan

Haastatellut olivat kaiken kaikkiaan melko huonosti perillä Inarissa käytävistä metsäkiistoista. Vastaajista noin puolet ei tiennyt metsäkonflikteista mitään. Muista enin osa oli jollain tavalla tietoinen niistä, muttei osannut nimetä kiistan osapuolia. Ainoastaan viidennes vastaajista saattoi katsoa olevan koh-

tuullisen hyvin perillä sekä itse kiistasta että siihen liittyvistä taustatekijöistä.

Eränkävijät oli ainoa haastateltujen ryhmä, jonka enemmistö oli hyvin perillä kiistoista. Ulkomaalaisista haastatelluista vain yksi tiesi asiasta. Päiväretkeilijöiden ryhmä oli kiistoista selvästi vähiten perillä, eivätkä moottorikelkkailijat ja laskettelijakaan niistä paljon tieneet. Kaksi viimeksi mainittua ryhmää liikkuvat pääasiassa Saariselän matkailukeskuksen vaiheilla.

Inarin metsäkiistan osapuoliksi haastatellut mainitsivat metsätalouden, metsurit, metsäteollisuuden, Metsähallituksen, luonnonsuojelijat, metsäaktivistit, Greenpeacen, saamelaiset, saamelaiskäräjät, poronhoidon ja ay-liikkeen. Hajamainintoja saivat myös järjestöpolitiikka, Suomen valtio, saamelaiskulttuuri ja riviluonnonsuojelijat. Kukaan ei maininnut matkailijoita, loma-asunnon omistajia tai matkailuelinkeinoa kiistan osapuolena.

Ainoastaan kuusi prosenttia vastanneista uskoi, että metsäkiista vaikuttaa heidän matkakohteen valintaansa. Noin viidesosa piti mahdollisena, että metsäkiista vaikuttaa valintaan. Joka kymmenes vastaaja ei halunnut ottaa kantaa asiaan. Eräs vastaajista näki tilanteen seuraavasti:

Jos täällä kiistellään jostain, niin se ei vielä tarkoita sitä, että mä en tuu tänne tai tulen, mutta jos se kiista ratkaistaan niin, että nyt vaikka hakataan kaikki lakimetsät pois, niin se vaikuttaa ilman muuta. Kyllä riidellä voi. Ratkaisu on tärkeämpi (H13, mies 48 v, eränkävijä).

Kaksi haastateltua sanoi metsäkiistan jo vaikuttaneen heidän matkailutottumuksiinsa. Lisäksi muutama haastateltava katsoi, että jatkuessaan se voisi vaikuttaa. Edellä mainitut ovat reagoineet metsäkiistaan joko välttelemällä kiistanalaisia alueita ja yleisemminkin runsaasti hakattuja alueita, tai sitten he katsoivat voivansa jatkossa joutua tekemään näin. Lähes kolmannes vastaajista kykeni esittämään ratkaisumalleja metsäkiistaan. Näistä enin osa tähdensi, että metsätaloutta on kyettävä rajoittamaan riittävästi luonnonsuojelun eduksi. Metsähallituksen ylivaltaa päätöksenteossa ei pidetty hyvänä. Lisäksi toivottiin uusia metsätalouden työ- ja suunnittelumenetelmiä, korvaavien työpaikkojen keksimistä metsätaloudelle, metsäyhtiöiden vetäytymistä puunostosta, kiis-

tan eri osapuolia tyydyttävää ratkaisua, tutkimusta metsän kasvusta Inarissa ja maiden palauttamista saamelaiseen yhteisomistukseen, jossa maankäytön rajoitukset olisivat riittävän tehokkaita.

Kysymykseen minkälaiset konfliktit tai tekijät saisivat haastatellut vaihtamaan matkakohdettaan, tuli runsaasti erilaisia näkemyksiä. Tärkeimmiksi syiksi kohteen vaihtamiselle katsottiin liallinen matkailijoiden tai matkailurakentamisen määrä alueella. Muiksi syiksi mahdolliseen kohteen vaihtoon katsottiin luonnon ja erityisesti vanhojen metsien tuhoutuminen sekä luonnonsuojelualueisiin tai luonnonsuojeluun kohdistuvat provokaatiot. Lisäksi korostettiin huonon palvelun ja epäystävällisten ihmisten merkitystä. Luonnon saastuminen, ydinlaskeuma tai vastaava katastrofi olisivat myös syynä kohteen vaihtamiseen. Matkailijat pohtivat myös sekä luonnonvaraisten että matkailukäytössä olevien eläinten kohtelua. Hajamainintoja saivat terrorismi, turvattomuus, matkan kustannusten raju nousu, matkailuun liittyvä rahastaminen sekä erilaiset kiellot ja vahtiminen luonnossa. Vastaajista erityisesti ulkomaalaiset ja naiset tuntuivat olevan

huolissaan liiallisesta matkailurakentamisesta ja alueen täyttymisestä matkailijoilla. Miehet korostivat erilaisia onnettomuuksia ja katastrofeja.

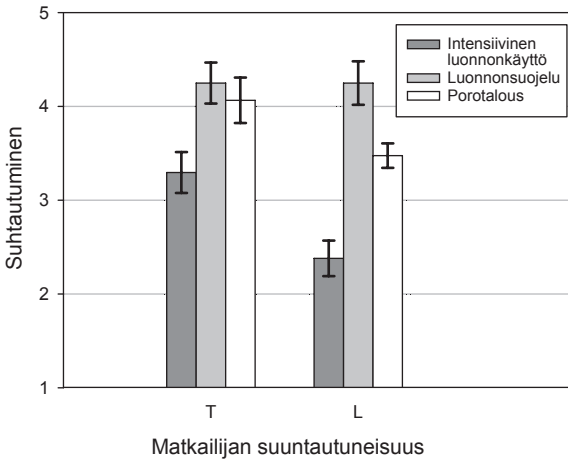
3.5 Jako luontosuuntautuneisiin ja teknisesti suuntautuneisiin

Kuten teemahaastatteluista ja strukturoidun kyselyn jakaumista ilmenee, matkailijoiden mielipiteet eivät edusta vain yhtä näkemystä luonnon käytöstä. Inarin luonnonkäyttöön kohdistuvia asenteita mittaavien summamuuttujien perusteella matkailijat voitiin jakaa kahteen selvästi erottuvaan typologiseen ryhmään, toimintasuuntautuneisiin ja luontosuuntautuneisiin matkailijoihin (kuva 2).

Suhtautumisessa luonnonkäyttöön metsien hakkuut, metsäautotiet sekä intensiivinen lomarakentaminen muodostivat kvantitatiivisissa analyyseissä selkeän ulottuvuuden, joka voidaan nimetä *intensiiviseksi luonnonkäytöksi* (Faktori 1, taulukko 2). Vastaavasti luonnonsuojeluun liittyvät luonnonkäytöratkaisut muodostivat oman ulottuvuutensa, johon

Taulukko 2. Luonnonkäyttömuuttujien faktorilataukset ($> 0,30$), faktorien selitysosuudet sekä Cronbachin alfat. Faktorien määrän testi: $\chi^2 = 94,54$, $df = 75$, $p = 0,063$. Kuvassa 1 esitetyistä muuttujista poistettiin faktorianalyyseissä viisi muuttujaa, koska ne heikensivät faktorimallia oleellisesti tai niissä oli paljon ”en osaa sanoa” -vastauksia.

Muuttuja	Faktori 1: Intensiivinen luonnonkäyttö	Faktori 2: Luonnonsuojelu	Faktori 3: Porotalous	Kommunaliteetti
Metsäteiden lisärakentaminen	0,875			0,86
Nykyinen metsätieverkosto	0,869			0,80
Metsätalous hakkaamattomissa metsissä	0,517			0,34
Metsätalous yleensä	0,509			0,38
Inarijärven lomarakentaminen	0,495	0,383		0,39
Isot lomakylät (≥ 50 mökkiä)	0,360			0,21
Pienet lomakylät	0,355			0,24
Saariselän laajeneminen	0,353			0,14
Kansallispuistot		0,851		0,80
Luonnonsuojelu		0,739		0,58
Lakisääteiset erämaa-alueet		0,578		0,34
Petoeläinten suojelu		0,507		0,41
Poroaidat			0,868	0,76
Kotimajoitus ja porotilamatkailu		0,369	0,598	0,49
Poronhoitoon liittyvä maastoliikenne			0,508	0,34
Poronhoito yleensä			0,418	0,23
Selitysosuus, %	18,50	14,10	13,10	
Kumulatiivinen selitysosuus, %	18,50	32,60	45,70	
Cronbachin α	0,81	0,73	0,69	

Kuva 2. Toiminto- (T) ja luontosuuntautuneiden (L) henkilöiden suhtautuminen eri luonnonkäyttölouottuuksiin. Erojen merkitsevyydet (t-testin merkitsevyys): intensiivinen luonnonkäyttö 0,000, suojelu ja ekomatkailu 0,849, poronhoito 0,000. Suhtautuminen (y-akseli): 1 = erittäin kielteinen, 2 = kielteinen, 3 = neutraali, 4 = myönteinen, 5 = erittäin myönteinen.

voi liittyä myös pienimuotoista lomarakentamista (Faktori 2, taulukko 2). Autiotuvat ja luonnonsuojeluun perustuva jokamiehen oikeuksien rajoittaminen sekä paikallisten vapaa metsästysoikeus liittyivät hyvin heikosti *luonnonsuojelun ja ekomatkailun* ulottuvuuteen, eikä näitä luonnonkäyttöpatteriston muuttujia otettu mukaan lopulliseen faktorianalyyysiin tai summamuuttujiin. *Poronhoitoon* liittyvät asiat kuten poraidat ja elinkeinon harjoittamisen vaatima maastoliikenne muodostavat kolmannen ulottuvuuden (Faktori 3, taulukko 2). Summamuuttujista intensiivinen luonnonkäyttö ja porotalous ryhmittelivät analyyysiin käytettävissä olevat matkailijat luonto- ja toimintosuuntautuneisiin (taulukko 3). Ensiksi mainittuja oli aineistossa 21 ja jälkimmäisiä 19 matkailijaa. Ryhmät eivät eroa suhtautumisessaan kansallispuistoihin, erämaa-alueisiin tai luonnonsuojeluun yleisellä tasolla. Sitä vastoin tässä aineistossa tavatut luontosuuntautuneiksi luokitellut suhtautuvat toimintosuuntautuneita kriittisemmin intensiiviseen luonnonkäyttöön ja nykyiseen porotalouteen (kuva 2).

Viisi kuudesta loma-asunnon omistajasta luokiteltiin luontosuuntautuneisiin, päiväretkelijöistä noin puolet. Yhtä lukuun ottamatta kaikki kaksi-

Taulukko 3. Summamuuttujien keskusten pistearvot sekä muuttujien merkitys k-means-ryhmittelyanalyyssä.

Summamuuttuja	Toimintosuuntautuneet	Luontosuuntautuneet	F _{1,38}
Intensiivinen luonnonkäyttö	3,3	2,4	39,0
Luonnonsuojelu	4,3	4,3	0,0
Porotalous	4,1	3,5	18,6

toista eräretkelijää kuuluivat luontosuuntautuneisiin. Sitä vastoin kuusi seitsemästä moottorivoimaa luontovirkistysaktiiviteeteissaan käyttävistä lukeutui toimintosuuntautuneisiin. Noin puolet (48 %) luontosuuntautuneista ilmoitti, että metsäkiista vaikuttaa ainakin mahdollisesti heidän matkakohteensa valintaan. Toimintosuuntautuneilla vastaava osuus oli 11 %.

4 Tarkastelu ja johtopäätökset

4.1 Menetelmän tarkastelua

Tutkimuksessa käsitellään yhden kunnan aluetta ja tiettyinä ajanjaksoina tavattujen matkailijoiden mielipiteitä. Kyseessä on siis tapaustutkimus, joka ei ole varsinaisesti tutkimusmenetelmä, vaan tutkimustapa tai -strategia. Tapaustutkimuksen yhteydessä on tärkeää kysyä, mitä voimme oppia tapauksesta (Laine ym. 2007). Inari soveltuu hyvin tapaustutkimuksen kohteeksi, koska siellä esiintyy useita maankäyttöä koskevia ongelmia, jotka ovat johtaneet konflikteihin. Inarissa on lisäksi erityispiirteitä (saamelaisuus, poronhoito), joille ei ole suoranaisesti vastinetta esimerkiksi eteläisen Suomen maaseutualueilla.

Konteksti on pidettävä mielessä ja samalla on muistettava, että paikalliset luonnonkäyttöä koskevat kokemukset saattavat vaikuttaa vähäpätöisiltä, kun niitä tarkastellaan laajemmasta näkökulmasta (Lehtinen 1999). Erilaisilla paikan rajauksilla voidaan vaikuttaa ratkaisevasti arvioihin esimerkiksi metsätalouden volyyminä ja luonnonsuojelualueiden laajuudesta (Valkonen 2002). Kunta hallinnol-

lisena yksikkönä soveltuu usein huonosti matkailun vetovoimatekijöiden kartoitukseen, sillä matkailualueet eivät yleensä noudata kuntarajoja. Pinta-alaltaan laajoissa kunnissa luontoon liittyvät tekijät korostuvat, sillä suuriin kuntiin mahtuu enemmän eri luonnonelementtejä (Kauppila 1998).

Tutkimuksessa yhdistyneet kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä täydensivät toisiaan. Eri menetelmien käyttämistä samassa tutkimuksessa kutsutaan triangulaatioksi (Denzin 1978). Eskola ja Suoranta (1998) jakavat triangulaation aineisto-, tutkija-, teoria- ja menetelmätriangulaatioon. Tämä tutkimus edustaa menetelmätriangulaatiota. Kvantitatiivisen analyysin on katsottu tässä tutkimuksessa tukevan ja tiivistävän kvalitatiivisella menetelmällä saatuja tuloksia. Pienen aineiston vuoksi kvantitatiivisen tutkimuksen tulokset kuvaavat ainoastaan haastateltujen matkailijoiden käsityksiä. Matkailijoiden ryhmittely voidaan yleistää vain niihin 40 matkailijaan, jotka ovat ilmaisseet kantansa Inarin alueen luonnonkäyttöä käsittelevän patteriston kysymyksiin (muu kanta kuin ”en osaa sanoa”). Kvantitatiivisilla tuloksilla, erityisesti matkailijaryhmien asenne-eroilla, on kuitenkin arvoa mahdollisten laajempien kvantitatiivisten kyselyjen pilottitutkimuksena laadullisen tutkimusosion täydennyksen lisäksi.

4.2 Tulosten tarkastelu

Tämä tutkimus vahvisti mielikuvaa Inarin alueesta varttuneen väen luontomatkohteena (ks. Saariselkä 2020 2003). Perinteisen murtomaahiihdon rinnalle on kuitenkin noussut yhä enemmän erilaisia aktiviteetteja alueen imagon kehittyessä monipuolisemmaksi. Matkailijat pitivät odotusten mukaisesti edelleen luontoa tärkeimpänä syynä matkustaa Inariin.

Eräretkeilijät ovat matkailijatypologian mukaan ymmärrettävästi lähes poikkeuksetta luontosuuntautuneita ja moottorivoimaan turvautuvat retkeilijät toimintosuuntautuneita, luonto lienee heille paljolti aktiviteettien toimintaympäristö (ks. Tuohino ja Pitkänen 2002). Päiväretkeilijöiden suuntautuneisuus vaihtelee ja oletettavasti eräretkeilijöiksi luokitettavat matkailijat ovat luontoharrastukseen voimakkaammin ”vihkiytyneitä” päiväretkiä tekeviin verrattuna. Päiväkävijöiden luonnossa liikkumisen

motiivit ja siten myös ympäristövaatimukset lienevät erilaiset kuin eränkävijöiden. Virkistysmotiivien ja -toimintojen sekä ympäristövaatimusten yhteys hahmottuu selkeästi ns. virkistysmahdollisuuksien kirjon (Recreation Opportunity Spectrum) käsitteessä (esim. Virden ja Knopf 1989). Matkailukeskuksen läheinen, osin teitä ja talousmetsiä sisältävä, ”puolierämainen” luonto riittää osalle päiväkävijöistä retkeily-ympäristöksi.

Tämän tutkimuksen typologisoima toimintokeskeinen matkailija omaa piirteitä McMinnin ja Caterin (1998) typologisoimista ”kehittäjämatkailijasta” (developer tourist) ja ”liikkuvasta matkailijasta” (itinerant tourist). Toimintokeskeinen matkailija rakentaisi suojelun ulkopuolella olevia alueita tehokkaasti ja edistäisi seudun talousmetsien käyttöä ja muutakin seudun taloudellista kehittämistä hyväksyen voimakkaankin ympäristömuutoksen.

Matkailijatypologioita kohtaan on esitetty kritiikkiä, joka kohdistuu mm. niiden toistettavuuteen ja yleistettävyyteen (esim. Hvenegaard 2002). Vaikka tässä tutkimuksessa esitetty, lähinnä vuorovaikutteiseksi typologiaksi kutsuttava matkailijaryhmittely on looginen, se kuvaa ainoastaan tiettyinä aikoina ja tietyissä paikoissa haastateltujen matkailijoiden numeerisiin muuttujiin perustuvaa ryhmittymistä kahteen karkeasti jaoteltuun ryhmään. Typologia luo kuitenkin yhden mielenkiintoisen näkymän siihen asenteiden vaihteluun, jota matkailijoiden keskuudessa esiintyy suhteessa monitahoiseen luonnonkäyttöön. Näin ollen tietyn alueen maankäytön kehittäminen saa matkailijoilta aina mitä ilmeisemmin hyväksyntää ja kritiikkiä. Tässä esitettyä luontomatkatypologiaa tulisikin tutkia suuremmilla sekä ajallisesti että paikallisesti paremmin kattavilla aineistoilla. Tällöin on oletettavaa, että karkeiden ryhmien sisältä tai lisäksi erottuisi lisää perustellusti erottuvia ryhmiä.

Vuorovaikutteinen typologia perustuu mm. matkailijan käyttäytymiseen matkakohteessa, hänen kiinnostuksensa kohteisiin ja mielipiteisiinsä (ks. Perrault ym. 1977). Tässä esitetyssä typologiassa huomio kiinnittyy erityisesti kahteen seikkaan: molempien ryhmien samanlaiseen käsitykseen lainsäädännössä päätetyn luonnonsuojelun oikeutuksesta ja erilaiseen käsitykseen nykyisestä poronhoidosta.

Ensiksi mainittu seikka kuvastanee alueen alkupeiräisen ja erämaisen luonnon arvostusta ja merkitystä

alueen matkailun vetovoimatekijänä kaikenlaisille matkailijoille (ks. Saarinen 1996). Myös Hvenegaard ja Dearden (1998) havaitsivat eräässä Aasiassa sijaitsevan suojelualueen kävijöiden asenteita selvittäneessä tutkimuksessaan, että vaikka ns. ekomatkailijat poikkesivat muista matkailijatyypeistä, kaikkien tyyppien edustajat arvostivat suojelualueen luontoa ja tukivat suojelupäätöstä. Toinen seikka kuvastanee luontosuuntautuneiden matkailijoiden kriittistä asennetta nimenomaan hyvin tekniseksi muuttunutta poronhoitoa kohtaan. Luontosuuntautuneiden periaatteellisuus kuvastuu myös siinä, että kiistely metsistä voi vaikuttaa luontosuuntautuneiden matkakohteiden valintaan teknisesti suuntautuneita enemmän. Haastattelut antavat viitteitä siitä, että vastuullinen matkailu, jota pidetään merkittävänä viimeaikaisten läntisen maailman kuluttajien valintoihin vaikuttavana trendinä (Hudson 2008), vaikuttaa myös Inarin matkailijoiden valintoihin.

Luontomatkailemalla toimintaympäristön laatu korostuu, koska luontomatkaileminen on ensisijaisesti keskittynyt suhteellisen turmeltumattomasta, erämaisestä luonnosta nauttimiseen (Valentine 1992, Hallikainen 1998). Vastaavasti saastuminen ja muut ympäristöongelmat muualla voivat lisätä luonnontilansa säilyttäneiden kohteiden vetovoimaisuutta (vrt. Järviluoma 2006). Inarin kohdalla luonnonrauha, erämaisuus ja suojelualueet tuntuvatkin nostavan alueen laadukkuutta ja arvoa matkailukohteena.

Konflikteihin liittyy yleensä sekä ensisijaisia että toissijaisia osapuolia. Myös media ja suuri yleisö voivat muodostaa konflikteissa taustaosapuolen (Daniels ja Walker 2001). Kyse on myös erilaisista puhe- ja määrittelytavoista, jotka kilpailevat tiedotusvälineiden muodostamalla julkisuuden kentällä (Peltonen ja Villanen 2004). Konflikteissa matkailijat jäävät toissijaiseksi osapuoleksi ja tämä näkyi myös Inarin metsäkonfliktissa. Matkailijoilla ei ollut paljon tietoa metsäkonfliktista. Siitä huolimatta niiden, jotka asiasta tiesivät ja joiden valintoihin kiistan ratkaisu saattaa vaikuttaa, näkemykset ja odotukset saattavat olla välillisesti merkittäviä alueen imagolle. Kuitenkin valintoihin suoranaisesti vaikuttavat vain dramaattiset tapahtumat, kuten ydinlaskeuma, terrorismi tai huomattava luonnon saastuminen. Tutkimuksissa on tosin todettu, että tällaisetkaan tapahtumat eivät vaikuta suoraviivaisesti matkailijoiden valintoihin (ks. Arāna ja Leon 2008). Ympäristöky-

symysten rinnalle Inarin haastateltavillakin näyttävät nousevan palveluissa, matkailurakentamisessa ja alueen ruuhkautumisessa tapahtuvat muutokset.

Jos Inarissa – ja muilla Inarin kaltaisilla luontomatkailemalueilla – halutaan pitää sekä luonto- että toimintasuuntautuneet matkailijaryhmät, motorisoidut aktiviteetit on syytä pitää etäällä muista, sillä ne koetaan muiden aktiviteettien harrastajien keskuudessa yleisesti häiritsevinä. Matkailurakentamisessa ja aktiviteettien kehittämisessä on syytä pyrkiä monipuolisuuteen. Myös pienimuotoista ja yksilöllistä matkailupalvelua, kuten porotilamajoitusta, tulee olla tarjolla.

Yhteenvedon voimena voidaan todeta, että nykyinen Inarin luonto ja matkailuinfrastruktuuri vetävät luonnon itsensä vuoksi alueelle tulleita ja luontoa välillisemmin elämystensä hankkimiseen käyttäviä matkailijoita. Alueen metsien tai muun luonnon intensiivinen käyttö tuskin lopettaa, tai edes vähentää alueelle suuntautuvaa matkailua, mutta vaikuttanee eniten erämaista luontoa etsivien matkailijoiden valintoihin. Alueen maine erämatkailukohteena saattaa kärsiä.

Kirjallisuus

- Aho, S. 1994. Matkailullisen vetovoiman esiintuominen. Julkaisussa: Aho, S. (toim.). Matkailun vetovoimatekijät tutkimuskohteena. Oulun yliopisto, Pohjois-Suomen tutkimuslaitos, Oulu. s. 171–190.
- Arāna, J.E. & Leon, C.J. 2008. The impact of terrorism on tourism demand. *Annals of Tourism Research* 35(2): 299–315.
- Barrett, P.T. & Kline, P. 1981. The observation to variable ratio in factor analysis. *Personality Study & Group Behaviour* 1(1): 23–33.
- Daniels, S.E. & Walker, G.B. 2001. Working through environmental conflict. The collaborative learning approach. London. 299 s.
- Daugstad, K. 2008. Negotiating landscape in rural tourism. *Annals of Tourism Research* 35(2): 402–426.
- Denzin, N.K. 1978. The research act. A theoretical introduction to sociological methods. McGraw-Hill, New York. 370 s.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino, Tampere. 268 s.

- Gallarza, M.G., Gil, I. & Calderón, H. 2002. Destination image. Towards a conceptual framework. *Annals of Tourism Research* 29(1): 56–78.
- Gartner, W.C. & Shen, J. 1992. The impact of Tiananmen Square on China's tourism image. *Journal of Travel Research* 30(4): 47–52.
- Hallikainen, V. 1998. The Finnish wilderness experience. Väitöskirja. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 711. 288 s.
- , Jokinen, M., Pernu, L., Puoskari, J., Rovander, S. & Seppä, J. 2006. Inarilaisten käsityksiä metsätaloudesta ja muusta luonnonkäytöstä. *Metsätieteen aikakauskirja* 4/2006: 453–474.
- , Helle, T., Hyppönen, M., Ikonen, A., Jokinen, M., Naskali, A., Tuulentie S. & Varmola, M. 2008. Luonnon käyttöön perustuvat elinkeinot ja niiden väliset suhteet Ylä-Lapissa. *Metsätieteen aikakauskirja* 3/2008: 191–219.
- Hudson, S. 2008. *Tourism and hospitality marketing: a global perspective*. Thousand Oaks, Sage. 467 s.
- Hvenegaard, G.T. 2002. Using tourist typologies for ecotourism research. *Journal of Ecotourism* 1(1): 7–18.
- & Dearden, P. 1998. Ecotourism versus tourism in a Thai National Park. *Annals of Tourism Research* 25(3): 700–720.
- Hämäläinen, J. 1987. Laadullinen sosiaalitutkimus käytännössä. Johdatus laadullisen sosiaalitutkimuksen ”käsityötaitoon”. Kuopion yliopiston julkaisuja. Tilastot ja selvitykset 2. Kuopion yliopiston painatuskeskus, Kuopio. 90 s.
- Järviluoma, J. 2006. Turistin luonto. Tutkimus luonnon merkityksestä matkailun vetovoimatekijänä neljässä Lapin matkailukeskuksessa. *Acta Universitatis Lapponiensis* 96. 214 s.
- Kauppila, P. 1998. Alueet matkailutuotteena: matkailun muutokset eräissä Pohjois-Suomen kunnissa vuosina 1987–96. *Nordia tiedonantoja* 1. 40 s.
- Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P. 2007. *Tapaustutkimuksen taito*. Gaudeamus, Helsinki. 300 s.
- Lehtinen, A. 1999. Ympäristönkäytön oikeudenmukaisuus – haaste maantieteelliselle tutkimukselle. *Terra* 111(4): 209–212.
- 2002. Kenen maa? Kysymys oikeudenmukaisuudesta erämaapolitiikassa. *Julkaisussa: Saarinen, J. (toim.). Erämaapolitiikka: pohjoisen erämaat arjen, hallinnan ja tutkimuksen kohteena*. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 827: 21–41.
- Leinonen, R., Kauppila P. & Saarinen J. 2007. Suomen matkailun aluerakenne 2005: tutkimusraportti. MEK A: 155. 116 s.
- Macnaghten, P. & Urry, J. 2000. Bodies of nature: introduction. *Body & Society* 6(3–4): 1–11.
- McMinn, S. & Cater, E. 1998. Tourist typology. Observations from Belize. *Annals of Tourism Research* 25(3): 675–699.
- Mehta, C.R. & Patel, N.R. 1983. Network algorithm for performing Fisher's exact test in rxc contingency tables. *Journal of the American Statistical Association* 78: 427–434.
- Meriruoho, A. 2006. Meidän vai ”Tampereen eräilijöiden” luonto? Paikalliset tulkinnat luonnon merkityksistä Ylä-Lapin metsäkiistassa. *Matkailututkimuksen pro gradu -tutkielma*. Lapin yliopisto, Rovaniemi. 142 s.
- Metsämuuronen, J. 2005. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Gummerus, Jyväskylä. 1292 s.
- Milton, K. 1993. Land or landscape: rural planning policy and the symbolic construction of the countryside. *Julkaisussa: Murray, M. & Greer, J. (toim.). Rural Development in Ireland*. Aldershot, Avebury. s. 129–150.
- Neumayer, E. 2004. The impact of political violence on tourism. *Dynamic cross-national estimation*. *Journal of Conflict Resolution* 48(2): 259–281.
- O'Leary, S. & Deegan, J. 2002. People, pace, place: qualitative and quantitative images of Ireland as a tourism destination in France. *Journal of Vacation Marketing* 9(3): 213–226.
- Osborne, J.W. & Costello, A.B. 2005. Best practices in exploratory factor analysis: Four recommendations for getting the most from your analysis. *Practical Assessment, Research & Evaluation* 10(7): 1–9.
- Paasi, A. 1996. Alueellinen identiteetti ja alueellinen liikkuvuus. *Terra* 108(4): 210–223.
- Peltonen, L. & Villanen, S. 2004. Maankäytön konfliktit ja niiden ratkaisumahdollisuudet. Osa 1. Katsaus käsitteisiin ja kirjallisuuteen. *Suomen Ympäristö* 723. 129 s.
- Perrault, W.D., Darden, D.K. & Darden, W.R. 1977. A psychographic classification of vacation life styles. *Journal of Leisure Research* 9: 208–224.
- R Development Core Team 2009. *R: a language and environment for statistical computing*. R Foundation for Statistical Computing, Vienna, Austria.
- Ranta, E., Rita, H. & Kouki, J. 1989. *Biometria. Tilastotiedettä ekologeille*. Yliopistopaino, Helsinki. 569 s.
- Relph, E. 1986. *Place and placelessness*. Pion Ltd, London. 156 s.

- Saarinen, J. 1996. ”Matkailun maisemaan”. Saariselän matkailun vetovoimatekijät. Julkaisussa: Saارين, J. & Järviluoma, J. (toim.). Luonto virkistys- ja matkailuympäristönä. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 619: 49–77.
- 2000. Metsäluonnon matkailukäyttö – metsäklusterin kilpailija vai tulevaisuuden kumppani? Julkaisussa: Seppälä, R. (toim.). Suomen metsäklusteri tienhaarrassa. Wood Wisdom, Helsinki. s. 71–77.
- Saariselkä 2020. 2003. Arktisten luontopalvelujen, liikunnan ja hyvinvoinnin lomakeskus. Saariselän yleiskaavan ja toiminnallisen kehittämisen suunnitelma. Inarin kunta. Saatavissa: <http://www.inlike.fi/elinkeinotoiminta/sselka05.pdf>.
- Sandström, O., Vaara, I., Heikkuri, P., Jokinen, M., Kokkonen, T., Liimatainen, J., Loikkanen, T., Mela, M., Osmonen, O., Salmi, J., Seppänen, M., Siekkinen, A., Sihvo, J., Tolonen, J., Tuohisaari, O., Tynys, T., Vaara, M. & Veijola, P. 2000. Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelma. Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 38. 246 s.
- Suopajärvi, L. 2007. The role of forestry at tourist destinations in Northern Finland: case studies from Ylläs and Levi. Julkaisussa: Jokimäki, J., Kaisanlahti-Jokimäki, M.-L., Tuulentie, S., Laine, K. & Uusitalo, M. (toim.). Environment, local society and sustainable tourism. Arctic Centre Reports 50: 100–106.
- Tuohino, A. & Pitkänen, K. 2002. Elämyksen representaatiot matkaesitteissä – esimerkkinä talvinen Itä-Suomi. Julkaisussa: Saارين, J. & Järviluoma, J. (toim.). Luonto matkailukohteena: virkistyksiä ja elämyksiä luonnosta. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 866: 27–44.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi, Helsinki. 158 s.
- Tuulentie, S. & Meriruoho, A. 2008. Paikallisuuden ja osallisuuden retoriikka keskustelussa Ylä-Lapin luonnon käytöstä. Terra 120(2): 83–94.
- Valentine, P.S. 1992. Review. Nature-based tourism. Julkaisussa: Weiler, B. & Hall, C.M. (toim.). Special interest tourism. Belhaven Press, London. s. 105–127.
- Valkonen, J. 2002. Erämaa, paikallisuus, hallinta. Julkaisussa: Saارين, J. (toim.). Erämaapolitiikka: pohjoiset erämaat arjen, hallinnan ja tutkimuksen kohteena. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 827: 43–55.
- 2003. Lapin luontopolitiikka. Analyysi vuosien 1946–2000 julkisesta keskustelusta. Tampere University Press, Tampere. 240 s.
- Vatanen, E., Pirkonen, J., Ahonen A., Hyppönen, M. & Mäenpää, I. 2006. Luonnon käyttöön perustuvien elinkeinojen paikallistaloudelliset vaikutukset Inarissa. Metsätieteen aikakauskirja 4: 435–452.
- Viriden, R.J. & Knopf, R.C. 1989. Activities, experiences and environmental settings. A case study of Recreation Opportunity Spectrum relationships. Leisure Sciences 11: 159–176.
- Wilkinson, L., Engelman, L., Corter, J. & Coward, M. 2007. Cluster analysis. Julkaisussa: SYSTAT® 12. Statistics I. SYSTAT Software Inc., Richmond. s. 65–124.
- Yilmaz, Y., İçigen, E., Tarcan, E., Yakin, U. & Burcu, D. 2009. Destination image: a comparative study on pre and post trip image variations. Journal of Hospitality Marketing & Management 18(5): 461–479.
- Zao, N. 2009. The minimum sample size in factor analysis. Saatavissa: <http://www.encyclopedia.com/encyclopedia/minimum-sample-size-in-factor-analysis>.

53 viitettä